

Riksantikvaren
Dronningens gate 13
0151 Oslo

Dato: 03.03.2023

Referanse: 2023/71
Saksbehandler: BAG

Midlertidig fredning – Farsund sentrum (K226) Kulturmiljø av nasjonal verdi

Farsund kommune har vedtatt riving av Storgaten 19 for å bygge parkeringshus. Bygget ligger i kjernen av Farsunds historiske sveitserstilsbebyggelse og helhetlige kulturmiljø. Området har nasjonal interesse i tråd med Riksantikvarens NB! - register, og Riksantikvaren har uttrykt at området har «nasjonal verdi». Når Riksantikvaren bruker den konkluderende termen «nasjonal verdi» i sin foreløpige klage forstår Fortidsminneforeningen det som en reell vurdering av verdi. Fortidsminneforeningens hovedadministrasjon stiller seg bak Riksantikvarens verdivurdering og har satt bygget på Rødlista. Foreningen mener det er naturlig å vurdere fredning etter kulturminneloven § 15 eller fredning av kulturmiljøet etter § 20 for å sikre de nasjonale verdiene mot en umiddelbar trussel. Det bør derfor vurderes midlertidig fredning av kulturminne eller kulturmiljø etter kulturminneloven § 22 nr. 4, jf. § 15, § 19 eller § 20.

Kulturmiljøet Farsund sentrum er svært sårbart for riving av den historiske bebyggelsen, som igjen truer det eksisterende bebyggelsesmønsteret og gatestrukturen. Storgaten 19 ligger i kjernen av det historiske sentrum, og er en integrert del av kulturmiljøet som ikke kan rives uten videre konsekvenser. Fortidsminneforeningen mener riving av Storgaten 19 for å bygge parkeringshus truer områdets karakter i så stor grad at hele eller deler av de nasjonale verdiene kan forsvinne.

Riksantikvaren valgte å ikke påklage vedtaket i merknad datert 20.02.2023. Fortidsminneforeningen mener det er utilstrekkelig å begrense seg til en vurdering av saksbehandlingsfeil når et kulturmiljø av nasjonal verdi og interesse er truet på denne måten. Uavhengig av vurderingen av klage og saksbehandlingsfeil har Riksantikvaren en klar oppfordring til å vurdere andre virkemidler på eget initiativ.

En oversikt over sakens dokumenter finnes [her](#). Ettersom Riksantikvaren har vurdert saksbehandlingsfeil går vi ikke nærmere inn på sakens bakgrunn og saksgang, men viser til foreningens klage datert 16.11.2022. Spørsmålet er om området har nasjonal verdi og hva tiltakets virkning på verdiene i NB! – området er. Det er på det rene at det foreligger en akutt trusselsituasjon.

Nasjonal verdi

Dersom kulturmiljøet Farsund sentrum har nasjonal verdi bør Riksantikvaren vurdere midlertidig fredning når dets integritet er truet av riving. Spørsmålet er derfor om området

ikke bare har nasjonal interesse, men også er av nasjonal verdi. Riksantikvaren bruker selv termen «nasjonal verdi» i sin foreløpige klage 31.01.2023:

«Saken gjelder vedtak om riving av Storgaten 19 som ligger i kjernen av NB!-området i Farsund by; et bymiljø av nasjonal verdi og interesse som inngår i registeret for nasjonale kulturminneinteresser i by, opprettet av Riksantikvaren midt på 2000-tallet. Nylig har Riksantikvaren utvidet NB!-området i Farsund, hvilket ytterligere markerer at byen utgjør et viktig kulturmiljø».

I Riksantikvarens veileder for NB! -registeret er det tydelig at termen «nasjonal verdi» skal forstås konkluderende, og som uttrykk for en endelig verdivurdering fra Riksantikvarens side:

«Nasjonal interesse brukes primært i tilknytning til arbeid med plan- og bygningsloven. Begrepet har dermed en tydeligere prosesskarakter, og brukes i kulturminneforvaltningens arbeid fra innledende vurderinger til endelig konklusjon om verdi i konkrete saker. Begrepet nasjonal verdi brukes primært i tilknytning til arbeid med kulturminneloven. Det har en konkluderende karakter, der Riksantikvaren har lagt faglige kriterier til grunn for sin endelige vurdering av verdi.»

Ut fra Riksantikvarens egne retningslinjer må Fortidsminneforeningen anta at verdibegrepet ikke brukes uten et bevisst meningsinnhold. Vi oppfatter det dermed slik at Riksantikvaren har konkludert med at NB! -området ikke bare har nasjonal interesse knyttet til plan- og bygningsloven og NB! -arbeidet, men også «nasjonal verdi» i kulturminnelovens forstand.

Fortidsminneforeningens hovedadministrasjon stiller seg bak Riksantikvarens verdivurdering i den foreløpige klagen, og er av den oppfatning av Farsund sentrum har nasjonal verdi. Vi legger til grunn for vurderingen at Storgaten 19 inngår i et helhetlig kulturmiljø som er preget av brannen i 1901. Riksantikvaren viser til at trebyen i Farsund er av særlig nasjonal interesse fordi det helhetlige sveitserstiluttrykket skiller seg fra de andre sørlandsbyene i empirestil. Området har også nasjonal interesse som den siste trebyen som ble bygget opp igjen i Norge før Murtvangsloven kom i 1904. Storgaten 19 ble bygget etter bybrannen i 1901, og ligger sentralt og iøynefallende plassert i Farsunds historiske bysentrum. Den praktfulle villaen er særlig rikt utskåret, og har en rekke karakteristiske detaljer. Eldre fotografier viser at den historiske sveitserstilbebyggelsen i Farsund hadde en mer variert og kontrasterende fargepalett enn i dag, dette gjelder også Storgaten 19 som i 1903 er avbildet med polykrom utvendig maling. Første etasje er oppført i mur, mens etasjen over er i tre. Dette er en typisk løsning i det skrånende terrenget i Farsund sentrum.

NB! -området

Riving av den historiske trehusbebyggelsen innenfor NB!- området står klart i strid med forutsetningene for forvaltning av området på kulturmiljønivå og objektnivå. Vi viser til et utdrag av Riksantikvarens faglige råd for forvaltning:

Kulturmiljønivå

- *Utfylling av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.*
- *Eksisterende bebyggelsesmønster bør opprettholdes.*

- *Eiendoms- og tomtestruktur bør gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.*
- *Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og bør bevares og videreføres.*

Objektnivå

- *Riving av trehus bør unngås.*
- *Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg bør tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.*
- *Fortetting/nybygg innenfor området frarådes.*

Konklusjon

Fortidsminneforeningen mener kulturmiljøet Farsund sentrum er av nasjonal verdi, og oppfyller kriteriene for midlertidig fredning. Fortidsminneforeningen anmoder Riksantikvaren om å vedta midlertidig fredning av Storgaten 19 eller kulturmiljøet. Fortidsminneforeningen mener riving av Storgaten 19 og etablering av nytt parkeringshus vil svekke de nasjonale interessene og kulturmiljøverdiene i så stor grad at området som helhet risikerer å miste deler av sin nasjonale verdi.

Fortidsminneforeningen mener Storgaten 19 bør fredes etter kml. § 15 eller fredes som kulturmiljø etter kml. § 20.

Med vennlig hilsen

Ola Harald Fjeldheim
Generalsekretær

Bo Alexander Granbo
Rådgiver